

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การออมเป็นปัจจัยที่สำคัญทำให้เกิดการลงทุนและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะเห็นได้ว่าแต่ละประเทศพยายามกระตุ้นให้เกิดการออมสูงสุดใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตต่อไปได้ เนื่องจากการออมเป็นวิธีการหนึ่งในการปรับปรุงเสถียรภาพในระบบเศรษฐกิจ ทั้งนี้เนื่องจากการออมนั้นเป็นส่วนรั่วไหล (leakage) ออกจากวงจรของรายได้ในระบบเศรษฐกิจ ถ้าปริมาณการออมในระบบเศรษฐกิจสูงและจำนวนการออมนี้มีได้นำกลับไปสู่วงจรของระบบเศรษฐกิจอีก ผลที่ตามมาก็คือ การหดตัวของภาวะเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการลดลงของการบริโภคและการลงทุน

ดังนั้น ถ้าการออมเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการลงทุนจริง ก็ต่อเมื่อมีการนำเงินออมกลับเข้าสู่วงจรของรายได้ในระบบได้ ผลที่ได้รับก็จำแตกต่างออกไปและวิธีการนี้เป็นวิธีที่ยอมรับกันทั่วไปว่า การออมนั้นมีความจะเป็นต่อระบบเศรษฐกิจอย่างมาก จนต้องบรรลุเป้าหมายการเพิ่มการออมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ Adam Smith (1979) นักเศรษฐศาสตร์สำนัก Classical ได้เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง The Wealth of Nation ว่าเศรษฐกิจจะเจริญเติบโตไม่ได้อยู่ที่การสะสมโลหะทองคำและโลหะเงิน แต่จะต้องเป็นการเพิ่มผลิตผลของประชาชนในประเทศด้วยการสะสมทุนในรูปเครื่องจักรและเครื่องมือในการผลิตต่างๆ ซึ่งก็จะทำได้โดยการเปลี่ยนสินค้าที่จะบริโภคในปัจจุบันเป็นทุนที่ต้องการ นั่นคือ บางส่วนของรายได้จะต้องมีการเก็บออมไว้เพื่อนำส่วนออมนี้ไปสร้างเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิตหรือที่เรียกว่า "การลงทุน (investment)" ฉะนั้น การออมจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างให้เกิดการเพิ่มของผลิตผลหรือความเจริญเติบโตในระบบเศรษฐกิจนั่นเอง และแนวความคิดนี้ก็ได้อุบัติถือมาจนกระทั่งปัจจุบัน แม้แต่นักเศรษฐศาสตร์รุ่นใหม่กว่า Adam Smith , Keynes (Shapiro:1970) ก็มีแนวความคิดที่เหมือนกันคือ ส่วนที่เหลือของการบริโภคหรือการออมนั้น ถ้าถูกนำไปลงทุนในระบบเศรษฐกิจแล้ว ผลผลิตจะเพิ่มขึ้นและติดตามมาด้วยการจ้างงาน การเพิ่มขึ้นของรายได้และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ซึ่ง จากข้อมูลพบว่าประเทศอุตสาหกรรมใหม่(NICs) ที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจ มีสัดส่วนในการออมสูงและมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา โดยมีสัดส่วนอยู่ประมาณร้อยละ 31 ถึง 48 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ในช่วง 2524 - 2533

สำหรับ กรณีประเทศไทยพบว่ามูลค่าการออมรวมภายในประเทศได้เพิ่มขึ้นจาก 150,593 ล้านบาท ในปี 2523 เป็น 1,404,822 ล้านบาทในปี 2538 และเมื่อคิดเป็นสัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเท่ากับร้อยละ 16.52 และ 34.2 ตามลำดับ ถึงแม้ว่าการออมโดยรวมในประเทศไทยจะขยายตัวเพิ่มมากขึ้น แต่ค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุนเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่า คือ เพิ่มจาก 193,060 ล้านบาท หรือร้อยละ 21.13 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ในปี 2523 เป็น 1,740,915 ล้านบาทหรือร้อยละ 40.00 ในปี 2538 ทำให้ปัญหาการขาดแคลนเงินออมเพิ่มสูงขึ้น และมีผลต่อการพึ่งพาเงินทุนต่างประเทศในระดับสูง

ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ทำให้โครงสร้างของประเทศมีการเปลี่ยนแปลงมากโดยมีการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมอย่างมาก การผลิตและการลงทุนทั้งภาครัฐและเอกชนมีการขยายตัวอย่างมาก ต้องอาศัยเงินทุนจำนวนมาก แต่ระดับเงินออมของประเทศไม่ได้เพิ่มขึ้นเพียงพอต่อการลงทุน จึงทำให้เกิดช่องว่างของการออมและการลงทุน (Saving - Investment Gap) ซึ่งส่วนต่างนี้จะถูกชดเชยจากการกู้ยืมจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยในระยะยาว เนื่องจากการเอาทรัพยากรจากต่างประเทศเข้ามาในสัดส่วนที่สูงเมื่อเทียบกับความสามารถในการสร้างรายได้ของประเทศ ย่อมส่งผลให้การพัฒนาประเทศขาดเสถียรภาพ จึงจำเป็นต้องตระหนักถึงการเพิ่มเงินออมในประเทศขึ้นเพื่อลดการพึ่งพาเงินออมจากต่างประเทศ เพราะ การพึ่งพาเงินออมจากต่างประเทศจะเป็นการลดอัตราการออมภายในประเทศลง ซึ่งจากงานวิจัยของ Weisskopf ในปี 1972 ใช้ตัวแปรที่มีพื้นฐานจาก Two - Gap Model มาทดสอบกับข้อมูลจริงโดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาจากประเทศด้อยพัฒนา 44 ประเทศ พบว่า การไหลเข้าของเงินทุนต่างประเทศมีผลต่อการออมในทิศทางตรงกันข้าม ซึ่งหมายความว่า ทุนสุทธิจากต่างประเทศถูกนำไปใช้เพื่อการบริโภคและเข้ามาทดแทนการออมภายในประเทศ

โครงสร้างการออมภายในประเทศ แบ่งออกได้เป็น การออมภาคครัวเรือน . การออมภาคธุรกิจ และการออมภาครัฐบาล โดยการออมครัวเรือนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ดังนั้น ถ้า

อัตราการออมภาคครัวเรือนของประเทศสูง นอกจากจะทำให้มีเงินออมมากแล้ว ในขณะเดียวกัน เป็นการลดการอุปโภคบริโภค การจัดสรรทรัพยากรจึงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากการลดการอุปโภคบริโภค จะเป็นการช่วยนำทรัพยากรที่เพิ่มขึ้นนั้นไปจัดสรรในด้านการผลิต การลงทุน ซึ่งจะนำมาถึงการพัฒนาประเทศได้เนื่องจากการจัดสรรทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากการสำรวจพฤติกรรมการออมโดย ฝ่ายวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย ในปี 2536 พบว่า วัตถุประสงค์การออมของภาคครัวเรือนคือ เพื่อเก็บไว้ยามเจ็บป่วยฉุกเฉิน เพื่อการศึกษา และ เพื่อเป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพเป็นหลัก โดยรายได้เป็นมีความสัมพันธ์ในการกำหนดการออม และ พบว่าครัวเรือนในเขตเทศบาลมีการออมที่สูงกว่านอกเขตเทศบาล ครัวเรือนในเขตกรุงเทพมีการออมที่สูงกว่าภาคอื่นๆ เนื่องจากทั้งในเขตเทศบาลและกรุงเทพมีจำนวนสถาบันการเงินมากกว่าอีกด้วย นอกจากนี้ยังพบว่าสำหรับกลุ่มข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ จะมีวัตถุประสงค์ในการออมเพื่อการศึกษา เพื่อซื้อทรัพย์สิน และเพื่อเป็นหลักประกันในการกู้ยืม และปัจจัยทางด้านความสำคัญของการศึกษา จะเป็นอีกปัจจัยหนึ่ง นอกเหนือจากรายได้ในทางการกระตุ้นการออมของคนกลุ่มนั้น

โดยภาพรวมแล้วพบว่า การออมภาคครัวเรือนของไทยมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 50 ของการออมของประเทศในช่วงปี 2521 ถึง 2528 แล้วก็ลดความสำคัญลงโดยมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 30 ของการออมของประเทศในช่วงปี 2529 ถึง 2535 หลังจากนั้นเป็นต้นมาสัดส่วนลดลงเหลือเพียงประมาณร้อยละ 20-25 ของการออมของประเทศ (ตารางที่ 1) เป็นที่น่าสังเกตว่าอัตราการออมของไทยในภาคครัวเรือนเริ่มมีแนวโน้มลดลง ตั้งแต่ช่วงปลายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ในปี 2532 เป็นต้นมา ซึ่งจากข้อมูลพบว่าสัดส่วนเงินออมของภาคครัวเรือนต่อ GDP ในปี 2521 เท่ากับ 12.47 และ ลดต่ำลงจนในปี 2526 เท่ากับ 10.43 หลังจากนั้นก็มีแนวโน้มสูงขึ้นตลอดจนในปี 2532 มีสัดส่วนต่อ GDP เท่ากับ 14.40 หลังจากนั้นเป็นต้นมา สัดส่วนต่อ GDP มีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ จนถึงปี 2537 สัดส่วนการออมภาคครัวเรือนต่อผลิตภัณฑ์ภายในประเทศเท่ากับ 6.78 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ต่ำสุด และ คาดว่าในปี 2538 จะเท่ากับ 7.04 ในขณะที่สัดส่วนเงินออมภาคธุรกิจต่อ GDP และ ภาครัฐต่อ GDP มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นโดยตลอด จึงสามารถสรุปได้ว่าการออมของภาคครัวเรือนมีปัญหา ดังนั้นการกระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการออมในภาคครัวเรือนเพิ่มขึ้นจะเป็นทางหนึ่งที่ทำให้ประเทศพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ทั้งนี้

การดำเนินนโยบายส่งเสริมการออมในประเทศจำเป็นต้องมีการศึกษาถึงพฤติกรรมการออมเพื่อให้
ได้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมภาคครัวเรือน

ตารางที่ 1.1 ส่วนประกอบของการออมเบื้องต้น (Gross National Saving : GNS)

(หน่วยล้านบาท)

ปี	การออมสุทธิ	ภาคเอกชน		ภาครัฐ	
		ภาคครัวเรือน	ภาคธุรกิจ	ภาครัฐบาล	ภาครัฐวิสาหกิจ
2521	111806	58598	6970	9062	2748
2522	128307	68864	8902	6170	2484
2523	150953	75256	13456	10531	901
2524	170722	79235	14724	9174	2003
2525	201147	113011	13317	-3384	2731
2526	210051	96102	16793	10066	7393
2527	242546	105974	16717	5703	11583
2528	257872	124809	15595	-3320	14455
2529	300121	134729	17980	4750	15420
2530	355482	161224	31815	29404	18530
2531	468116	211138	44262	85373	25328
2532	586941	267435	61870	112848	33730
2533	716681	213168	92357	182678	41915
2534	881527	255434	102025	234145	42931
2535	973814	270924	138503	222290	45544
2536	1110052	271554	169336	260403	52043
2537	1267447	246543	228273	333281	59582
2538	1404822	296110	238385	390978	70110

ที่มา : กองบัญชาประชาชนดี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 1.2 : สัดส่วนการออมเบื้องต้น และช่องว่างการลงทุนเทียบกับผลิตภัณฑ์ในประเทศเบื้องต้น

(หน่วย : ร้อยละ)

ปี	การออมเบื้องต้น	ช่องว่างการออม และการลงทุน	สัดส่วนเงินภาค ครัวเรือนต่อ GDP	สัดส่วนเงินออมภาค ธุรกิจต่อ GDP	สัดส่วนเงินออมภาค รัฐต่อ GDP
2521	23.79	-3.22	12.47	1.48	2.51
2522	23.07	-5.75	12.38	1.60	1.56
2523	22.79	-6.36	11.36	2.03	1.73
2524	22.45	-7.22	10.42	1.94	1.47
2525	23.90	-2.61	13.43	1.58	-0.08
2526	22.81	-7.17	10.43	1.82	1.90
2527	24.55	-4.93	10.72	1.69	1.75
2528	24.41	-3.84	11.81	1.48	1.05
2529	26.48	0.61	11.89	1.59	1.78
2530	27.35	-0.53	12.40	2.45	3.69
2531	30.01	-2.58	13.54	2.84	7.10
2532	31.61	-3.46	14.40	3.33	7.89
2533	32.82	-8.53	9.76	4.23	10.29
2534	35.17	-7.67	10.19	4.07	11.05
2535	34.36	-5.56	9.56	4.89	9.45
2536	34.91	-5.01	8.54	5.33	9.83
2537	34.87	-5.56	6.78	6.28	10.81
2538	33.43	-8.00	7.04	5.67	10.97

ที่มา : กองบัญชาประชาชนดี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรี

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างการออมภาคครัวเรือนในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในแต่ละกลุ่มอาชีพ
3. เพื่อศึกษาถึงดุลยภาพในระยะยาวของความสัมพันธ์ระหว่างการออมของครัวเรือนกับปัจจัยที่กำหนดการออมของครัวเรือน

1.3 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้จะศึกษาถึงพฤติกรรมการออมของครัวเรือนซึ่งแยกตามกลุ่มอาชีพในประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจพฤติกรรมการออมของครัวเรือนของธนาคารแห่งประเทศไทย ในช่วงปี 2535/36 ซึ่งข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ที่เป็นข้อมูลภาคตัดขวาง ที่ได้จากการสัมภาษณ์ครัวเรือนทั่วประเทศไทย ทั้งในเขตและนอกเขตเทศบาล จำนวนทั้งหมด 1465 ตัวอย่าง

1.4 วิธีการศึกษา

ในการศึกษานี้จะแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. วิธีเชิงพรรณนา (Descriptive Method) จะเป็นการอธิบายแนวคิดและนิยามของการออมภาคครัวเรือน ศึกษาถึงโครงสร้างของการออมภาคครัวเรือน วัตถุประสงค์การออมของครัวเรือน ความสัมพันธ์ระหว่างการออมกับระบบเศรษฐกิจ ปัญหาที่สำคัญที่เกิดขึ้นกับการออมในประเทศไทย รวมถึงมาตรการที่รัฐบาลใช้เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

2. วิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Method)

ศึกษาพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในแต่ละกลุ่มอาชีพ ซึ่งแบ่งได้ออกเป็น 5 กลุ่มดังต่อไปนี้

- ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม
- ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพข้าราชการ พนักงานของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ
- ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพค้าขาย เจ้าของธุรกิจ
- ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพลูกจ้างภาคเอกชน

- คริวเรือนที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป

ซึ่งจะทำการศึกษาโดยใช้สมการ multiple regression ในคริวเรือนแต่ละกลุ่มอาชีพ เพื่อดูว่าปัจจัยที่กำหนดการออมของคริวเรือนในแต่ละกลุ่มอาชีพเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

นอกจากนี้ ยังทำการศึกษาถึงดุลยภาพของความสัมพันธ์ของสมการการออมในระยะยาว ระหว่างการออมของคริวเรือน กับ ปัจจัยต่างๆที่กำหนดการออมของคริวเรือน โดยใช้แบบจำลองเชิงคุณภาพซึ่งได้แก่ Logit Model ในการวิเคราะห์

1.5 แหล่งที่มาข้อมูล

ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งได้มาจากหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ
- สำนักงานสถิติ และสังคมแห่งชาติ
- ธนาคารแห่งประเทศไทย
- กรมบัญชีกลางกระทรวงการคลัง
- หน่วยงาน และรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้สามารถทราบถึงตัวแปรด้านการออมที่สำคัญในทางทฤษฎีที่มีผลต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมที่แท้จริงของประเทศไทย
2. เข้าใจถึงการนำทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มาประยุกต์ใช้กับสภาพความเป็นจริงและประจักษ์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม
3. เพื่อช่วยในการกำหนดนโยบายส่งเสริมการออมที่เหมาะสมต่อไป

1.7 โครงสร้างของวิทยานิพนธ์

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 บท โดยบทแรกจะกล่าวถึงความสำคัญ และปัญหาของการศึกษา วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ขอบเขตการศึกษา แหล่งที่มาของข้อมูล และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ส่วนบทที่ 2 จะกล่าวถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาถึงปัจจัยต่างๆที่กำหนดการออมของครัวเรือน สำหรับบทที่ 3 จะเป็น แนวคิด , โครงสร้าง และวัตถุประสงค์ของการออมภาคครัวเรือน รวมทั้งศึกษาถึงมาตรการที่รัฐบาลใช้ในการแก้ไข บทที่ 4 กล่าวถึงทฤษฎีและผลการศึกษาของการออมภาคครัวเรือนในแต่ละกลุ่มอาชีพ ผลการศึกษาของแบบจำลอง Logit ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระยะยาวของสมการการออม และส่วนบทสุดท้าย บทที่ 5 เป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะ